

Livkirurg Philip Hacquart og hans Sønner.

Af K. Carøe.

Det er først fra Christian III tid, at man med nogenlunde sikkerhed kender navnene på de mænd, der beklædte stillingen som kongelige livbarberer, som de dengang i reglen kaldtes, langt senere blev livkirurg det almindelige; ofte havde kongen flere livbarberer samtidigt, bosatte i forskellige af rigets byer, hvor de tillige praktiserede, når de ikke var på rejse med kongen; om de fleste af dem er oplysningerne sparsomme, især om deres oprindelse, da de næsten alle var indkaldte fra Tyskland; først under Christian IV blev to franske mænd ansatte, Charles le Sage og Philippe Hacquart, der begge gik over i Frederik III tjeneste; men medens le Sage's virksomhed kun omfatter tiden 1645—1656, kom Hacquart's til at spænde over mer end 40 år, og ved sin dygtighed både som kirurg og driftig forretningsmand kom han til at spille en rolle, der gør, at han nok kan fortjene en nærmere omtale.

Hvorfra Philip Hacquart kom til Danmark vides ikke, men rimeligvis har hans hjemstavn været Lothringen, måske den lille by Dieuze, thi derfra stammede den Jeanette Cordier, der 1670 blev gift i København med vinhandler i Hamburg Georg Scherer fra Endersdorf i Østrig og var en Datter af Nicole Cordier og Anne Hacquart; muligvis har hun da været en søsterdatter af Philip Hacquart og opholdt sig i hans hus, da han var forlover, og navnet Cordier ellers ikke forekommer i katolsk kirkebog.

Det er sandsynligvis trediveårskrigen, der har drevet Philip Hacquart bort fra hjemstavnen, »mein Mittel, so ich gehabt, mir ausserhalb des Landes (Danmark) beraubt und genommen«, og ført ham til Danmark, hvor han må være kommet i slutningen af Christian IV tid og vistnok trådt i dennes tjeneste, enten i hæren eller i flåden; thi da han døde 1698, siges han at have tjent tre danske konger; og da han ved Christian IV død var 32 år, må han være født ca. 1616. Af tro var han katolik, og hans franske herkomst viser sig ved, at han næsten altid underskriver sig Philippe, enten Hacquardt, Hacquard eller Hacquart, kun sjældent Philip; alle hans skrivelser er dog enten på dansk eller tysk, de officielle regeringssprog; kun en gang er der et fransk sving, da han stiler et på tysk affattet andragende: »A son Excellence Monseigneur Le Comte de Griffenfeldt De son Excellence tres humbles et tres obeissant valet Philippe Hacquart«.

Philip Hacquart er vistnok gået over i Frederik III tjeneste, han var der i alt fald i 1651, thi i en ansøgning 1655 siger han, at han for ca. 4 år siden havde fået tilladelse og understøttelse af kongen til en rejse til Italien og andre fremmede lande »um meine Kunst ferner zu experimentiren«; på hjemrejsen var han for kort tid siden kommet til Flensborg for der at melde sig til tjeneste hos kongen, »dero ich für alle ander Potentaten der Welt zu dienen geneigt und schuldig bin«; kongen havde da ladet antyde, at så snart han kom til København, vilde han befordre ham, derfor søgte han nu om tjensten som kirurg ved Holmen¹⁾ og tillige om fri bolig med brændsel og lys i Skipperboderne.

Hacquart fik sit ønske opfyldt; 1. Juli 1655 fik han bestalling som bartskeer på Holmen, i tugthuset og provianthuset og skulde derfor nyde årligt 130 kurantdaler i besolding og til folkene 400 rdl. in specie, »derimod skal han os aldeles intet tilskrive, af hvad medicin og andet han til samme vores folk bruger, dog dersom nogen af vore folk bliver kvæstede eller bekommer nogen skade udi deres egne bestillinger eller og i drukkenskab eller anden sådan tilfælde, skal de selv betale bartskearløn«.

Stillingen som bartskeer ved Bremerholm var en hoftjeneste, og Philip Hacquart er ikke den eneste, som derfra har gjort springet til livbarber; bestalling som sådan fik han 15. Jan. 1658 med forpligtelse til tillige at kurere hoftjenerne udi stalden og køkkenet og have et rejseapotek hos sig, som han på egen bekostning skulde forsyne med fornødne medikamenter, og herfor have forlods 100 rdl. og månedligt til kostpenge 10 daler kurant samt 20 daler kurant på to heste og desuden to sædvanlige hofklædninger; tillige 80 rdl. in specie årligt, indtil han med fri våning blev forsynet, og endelig 4 rdl. in specie månedligt til en svend og 4 daler kurant i kostpenge til en dreng. Senere, 1661—1662, opføres han i hofreglementet med 200 rdl. i løn, 80 rdl. i huslejegodtgørelse og 338 rdl. i kostpenge til sig, en svend og en dreng, i alt 668 rdl; i 1662 er beløbet kun 582 rdl. og i 1682 kun 500 rdl. og ligeledes i 1689.

Det synes da, som om Hacquart har beholdt sin huslejegodtgørelse, skønt han allerede 18. Maj 1659 fik det hus, som Holmens skolemester boede i, og denne det, som Hacquart hidtil havde boet i, rimeligvis som bartskeer ved Holmen, og vel det samme, som bygmester Albert Mathiesen 18. Okt. 1659 fik ordre til at vurdere, og som kongen, der var blevet Hacquart 700 rdl. skyldig på hans besolding, tilskødede ham, et hus på otte fag med baggård, liggende

¹⁾ Christopher Bier, der havde haft denne tjeneste fra 1613, døde 20. April 1656; han har vel da på grund af alder eller sygdom måttet fratræde i 1655 eller måske tidligere, thi Hacquart's bestalling har i Sjæll. Reg. tilføjeisen: NB. Dette skulde have været indført tilforn.

ved revieren næst ved den våning uden for Holmens loge, som viceadmiral Jørgen Biørnsen iboede (hvorefter følger en længere beskrivelse af grunden); hvis han eller hans arvinger senere vilde sælge huset, skulde det først tilbydes kongen. Huset med samt en stor plads lå i Hummerstræde og blev i grundtaksterne 1661 og 1668 takseret til 600 rdl.

Otte år senere ønskede Hacquart til sin gælds afbetaling — det var et for ham meget kritisk år, som senere skal omtales — at sælge huset, og da kongen ikke ønskede at købe det, fik han 9. Marts 1667 bevilling hertil, dog forbeholdt kongen sig også senere forkøbsret. Hvornår Hacquart derefter har købt den ejendom i Løvstræde, som han beboede vistnok til sin død, vides ikke; den blev i grundtaksten 1689 takseret til 490 rdl.; samtidigt ejede han et hus og en byggeplads i Norgesgade takseret til 220 rdl.

Det var i de tider ikke let for en embedsmand med fast gage at leve af den, thi han fik den som følge af rigets pengenød meget uregelmæssigt udbetalt, undertiden slet ikke i åringer. Efter kun fire års forløb skyldte kongen Hacquart jo allerede 700 rdl. og affandt sig da med et hus til ham; få år senere havde Hacquart 1450 rdl. til gode og fik da 30. Juni 1662 en assignation på skatkamret, der skulde betales ham af tolden med en termin i hvert af de følgende fem år, indtil han var afbetalt; det skete heller ikke regelmæssigt, og da beløbet var steget til 2051 rdl., synes Hacquart at have tabt tålmodigheden og vistnok 1667 at være indgået med et andragende, der skyldtes hans kreditorers fordringer; de truede ham nemlig med, hvis han ikke inden 11. Juni betalte de penge, hvormed de i fire år havde forstrakt ham til underhold og indkøb af medikamenter, hans »verhypothesirtes Haus und Hof kurz um angreifen«; for nu at undgå ruin var det hans »hochflehendes Bitten und Begehren«, at assignationen måtte blive udbetalt i en eller to terminer og samtidigt forhøjet til 2051 rdl., og at hans gage for fremtiden årligt måtte udbetales ham i mønten.

Det ser ud til, at kongen har taget ham dette andragende ilde op og givet ham afsked og samtidigt ordre til at gøre afregning med ham, og at han har fået en del udbetalt, thi 27. Aug. 1667 søgte han i anledning af sin »Dimission« om, at »die übrige Gage so laut meinen Abrechnung 1102 Rixdaller zich belaußen« måtte blive udbetalt ham af toldintraderne og ordre dertil blev givet; men begge parter har rimeligvis lige stærkt fortrudt denne afgørelse, thi vel skriver Hacquart i begyndelsen af andragendet, at kongen har forsikret ham om sin »gnädigste Hulde und milde Gnade«, men han slutter med: »Und weilen dann die Ursache meiner Dimission, so mir eröffnet, mir sehr zu Hertzen gehet, maszen ich auch ganz und gar aus Unwissenheit pecciret, sa vertraue ich festiglich, dass

Ihre königl. Majestät aus angebohrner königl. Clementz und Güte mich armer alter Diener nicht in total Ruin nebenst den meinigen geraten werden lassen, sondern mir die begangne unwissentliche faute pardonniren und mich wie andern meinen Vorwesern geschehen, mit einer gnädigen Recompence und Pension jährlich begnadigen.«

Dermed må denne gensidige misstemning være blevet hævet, thi Hacquart forblev i sin stilling, fra hvilken han efter Frederik III. død gik over i enkedronning Sophie Amalie's tjeneste som livkirurg med 200 rdl. i gage og 8 rdl. i kostpenge om måneden.

Også hos Christian V vedblev han at fungere som livkirurg, men først 10. Dec. 1670¹⁾ blev der givet ordre til at gøre afregning med ham for hans resterende løn, og hvad ham med rette endnu tilkommer, skal snarest betales ham; men først 13. Febr. 1672 fik han ny bestalling som livkirurg med 400 rdl. i gage, og heraf benyttede rentekamret sig, thi 18. Okt. 1673 beklagede Hacquart sig over, at det havde nægtet uden sær kongelig befaling at udbetale ham gage for 1670 og 1671, da han var udelukket af civilreglementet og først 1672 havde fået bestalling, men dog i to år havde været i tjeneste, og der blev da givet ordre til at udbetale gagen for disse år; men også det viste sig at være forbundet med vanskeligheder; først i 1674 synes pengesagerne at være blevet endeligt ordnede; efter den tid kendes i hvert fald ikke flere klager derover.

Nogle bevarede regnskabsblade giver et godt indblik i, hvor vanskeligt det dengang var for hof tjenerne at få deres gage udbetalt.

Hans kgl. majestæts livkirurg, mester Philip Hacquart tilkommer efter hr. rentemesters assignation til Johan Esmit, forrige tolder for København, at skulle betales, hvad hannem da efter udi rentekamret indleverede afregning kunde restere til 25. Juli 1662; nemlig: 2341 rdl., 1 ort, 13 skill.

Noch tilkommer hannem 2 år af 69 dages besolding på sig og underhavende tjenere beregnet fra forn. 25. Juli 1662 til 4. Okt. 1664. Han er assigneret hans betaling eller årlig besolding udi Bergens accise årligt 582 ½ rdl. Beløber imidlertid: 1275 rdl., 11 sk.

Noch tilkommer hannem på hans hustru Christina Vogdes vegne hendes besolding til 20. Juli 1657, hun blev forløvet, efter hosfølgende regning: 85 rdl., 2 ort, 13 sk.

Desligeste fordres, som han haver betalt til Didrik Strube hofapoteker, efter hosfølgende hans obligation, hvilket er kortet Didrik Strube udi hans resterende besolding her af rentekamret 200 rdl.

Summa på al fordring: 3902 rdl., 13 skl.

Imod forskr. fordring kortes: til ultimo Dec. 1662 haver han bekommet af Johan Esmit, tolder for København, 500 rdl. og 1663 in Jan.: 100 rdl.

Efter kgl. maj. ordre af dato 28. April 1666 bekommet et opbragt priseskib til Glückstadt navngit St. Jakob, hvorfor hannem efter

¹⁾ Skrivelsen er først indført i Sjæll. Reg. i 1671, skudt ind mellem to skrivelser begge af 10. Januar.

samme kgl. ordre skal kortes udi hans besolding: 2200 rdl.

Summa kortes: 2800 rdl.

Befindes så, at hannem herpå fremdeles tilkommer: Et tusinde, et hundrede og to rdl., 13 sk.

Rentekamret 16. Febr. 1667.

Christina Vogdes, prinsesse Vilhelmines forrige pige, resterer af hendes tillagte besolding til 1. Maj 1654: 32 rdl., 1 ort, 13 sk. Item fra 1. Maj 1654 til 20. Juli 1657, er 3 år, 11 uger, 3 dage, årligt 24 rdl.; beløber imidlertid: 7 rdl., 1 ort. Summa: 109 ½ rdl., 13 sk.

Derimod kortes: 1665, 24. Dec., bekommet af Johannes Bojsen: 24 rdl. Befindes så, at hende fremdeles herpå tilkommer til 20. Juli 1657, hun er forløvet: Firsindstye fem rdl., 2 ort, 13 sk.

Rentekamret 15. Febr. 1667.

Under så usikre og vanskelige pengeforhold gjaldt det da om ad andre veje at skaffe sig midler til det daglige livs ophold; at trække lån på det hus, som kongen havde givet ham i godtgørelse for resterende gage, var ikke tilstrækkeligt, takseringen af det var jo ikke høj, så slog Hacquart ind på en række andre veje, der viser ham som en driftig og energisk forretningsmand, som ikke lod nogen lejlighed gå fra sig til på en eller anden måde at søge at skaffe sig sikkerhed for sit tilgodehavende og samtidigt gøre ret store, men også risikable forretninger.

Til at sætte sådanne foretagender i gang krævedes der imidlertid penge, derfor måtte Hacquart skaffe sig medinteressenter, og dem fandt han let i sine lidelsesfæller i høftjenesten, en række mænd, der, hvad gageudbetalinger angik, var lige så ilde stillede som han; men i fællesskab har de vel nok formået at rejse den nødvendige kapital. Det hedder da også i reglen, når disse foretagender omtales: »Philip Hacquart med participanter eller interessenter«, og hvem disse var, fremgår tydeligt nok af deres stillinger: mundskænkene Frederik Winterberg og Johan Høyer, mundkok Kort Holst, sølvpop Jens Jordt, hofslagter Niels Olufsen, hofskrædder Andreas Søbøtke, hofmønsterskriver Lorens Tuxen, trykpapirsforvalter Albert Heintz; men undertiden siges kun: »og andre høftjenere«.

De første foretagender, der kendes, begyndte i Norge; i Aug. 1664 fik Philip Hacquart med participanter bevilling til med deres fuldmægtig og skib at besøge vore strømme norden omkring vort slot Vardøhus til Kalsgamme¹⁾ på den nordiske (norske) kuk af Fischers Ejland og der at handle, hvad gods og varer de med sig

¹⁾ Karlsgammen kaldtes i ældre tid den yderste odde på Fiskerhalvøen mellem Petsjengafjord og Kolafjord, der ligger øst for Vardøhus; det var grænsen for det fælles distrikt, hvortil Sydvaranger da også hørte, i hvilket såvel Rusland som Danmark-Norge opkrævede skat af Lapperne, indtil grænsereguleringen i 1825 fandt sted; nu er det den del af Rusland, som Finland gør fordring på.

fører, og sig igen at tilforhandle, hvad varer der er at bekomme, og dermed fremdeles at søge og bruge deres næring og biering, dog må de ikke bruge nogen købmandsskab med vore undersætter mellem Bergen og Vardøhus.

Samme år søgte Hacquart, der nu på syvende år havde opvartet i kongens kammer men trods forskellige andragender hidtil ingen besolding havde nydt, om til sin »Contentirung« at få sin gage af accisen i Bergen, der var blevet ledig efter prinsessernes præceptor R u d o l p h R o l a n d t. Sammen med hofskrædder Søbøtker fik han da 4. Okt. 1664 bevilget maltaccisen i Bergen, hvilken de atter bortforpagtede for 1000 rdl. årligt, men heri gjorde borgemestre og råd dem forhindringer, hvorover de klagede, og magistraten fik da 15. Febr. 1665 pålæg om ikke alene ingen hindring i accisens oppebørsel at tilføje, men og straks at erlægge og betale, så vidt de forbemeldte quota sig beløber fra 4. Okt. 1664 og til den tid, deres fuldmægtig samme accises oppebørsel haver ladet følge, eller og erklæring snarest sender, at hvad det dem forholder.

Hacquart synes dog navnlig at have søgt handelsforbindelser med Frankrig, hvor han vist stadig havde forbindelser; i højesteretsdombøgerne optræder han jævnligt som befuldmægtiget for en N. de Campe i Paris, og hans navn forekommer der i det hele ret hyppigt. I 1665 fik tolderne i København ordre til at lade E v e r t F u n c h og de med ham i kompagni værende P. Hacquart og A. Søbøtker være den vin og galiot fra Frankrig følgagtig, og omtrent samtidig må han sammen med de foran nævnte hoftjenere Høyer, Jordt, Søbøtker, Tuxen og Winterberg have dannet et interessentskab og udrustet to galioter: »Prins Christian af Danmark« og »Prinsen af Danmark«; den første kom fra Nantes ladet med vin, brændevin, svedsker og glas og skulde til København, den anden var på rejse til Bordeaux; begge blev de i efteråret 1665 opbragte af Englænderne og folkene ilde medhandlede; rederne, som anslog værdien af det ladede skib til 13771 rdl. af det andet til 1224 rdl., i alt 15000 rdl., søgte i Marts 1666 kongen om til erstatning at måtte lade arrestere, hvad engelsk gods, varer eller anden hos undersætter i Danmark udstående engelsk gældsfordring, som de kunde opspørge, indtil de kunde få fuldkommen restitution for den dem tilføjede skade. Magistraterne i København og Helsingør fik så pålæg om at stævne de personer, som de forment havde engelske varer eller var engelske noget skyldige og tilkalde dem på deres ed at angive, hvad hos dem findes og de skyldige er, og derefter at hjælpe de interesserede til arrest på sådan gods og varer. Allerede i Juni 1666 var det lykkedes interessenterne at beslaglægge i København 24 pakker klæde og kirsey takseret til 6000 rdl. og i penge 2858 rdl., i alt 8858 rdl., og i Helsingør for 953 rdl. engelsk gods og penge,

i alt 9811 rdl. De to magistrater fik derefter pålæg om, at sådanne gældsfordringer af de skyldige imod tilbørlig kvittering til dem eller deres fuldmægtige uden videre viddtøftigt ophold indfordret og erlagt vorder, hvorimod de engelske, for hvad bemeldte vore undersåtters obligationer eller i anden måde kunde prætere, igen deres betaling hos den engelske kaptajn og hans rederi haver at søge.

Magistraten i København må derefter have fordret, at interessenterne skulde forbinde sig til at stå dem, af hvem de havde fået betaling, til rette for al påkommende tiltale, arrest m. m., hvilket disse har ment var stridende mod den kongelige ordre og klaget derover, thi 16. Febr. 1667 fik magistraten ordre til, at de i retten kaldede personer, som har engelsk gods eller fordringer, skulde levere det til interessenterne, hvorimod disse en rigtig fortegnelse under enhvers hånd, på hvor de noget har fået og hvor meget, skulde indgive til rentekamret.

De 24 pakker klæde og kirsey voldte også ulejlighed; for at de ikke skulde fordærves, fik admiralitetet ordre til at lade dem åbne og taksere af to upartiske klædekræmmere efter billig værd og derefter fælde dom i sagen, hvilket må være sket, thi Hacquart var ikke tilfreds med dommen, hvorfor han søgte om, at den måtte komme for højesteret, hvilket dog ikke vides at være sket.

Endnu i begyndelsen af 1670 var sagen ikke sluttet, thi da fik kommercekollegiet ordre til at gøre rigtig afregning med Hacquart og interessenter angående, hvor vidt de af bemeldte engelske befindes at have bekommet, så og om de nogen eller hvor meget endnu for deres fordringer kunde have at prætere.

Medens regeringen således var meget villig til at lade andre betale Hacquart hans tilgodehavende, var den stadig lige utilbøjelig til selv at gøre det; i 1666 var restancerne på hans gage løbet op til 2200 rdl., og som betaling herfor havde han af kongen fået et i Glückstadt liggende hollandsk priseskib; hvis det er det samme i Glückstadt liggende skib, som Hacquart i 1667 tilbød kongen, hvorfor admiral Bjelke fik ordre til at lade det besigtige og vurdere, er det ikke lykkedes ham ad den omvej at skaffe sig sit tilgodehavende, thi skønt han havde anvendt 700 rdl. på det, havde han endnu i Marts 1671 ikke fået det udleveret, i hvilken anledning kommercekollegiet fik pålæg om at gøre indberetning herom.

Under Christian V blev det ikke bedre, rentekamret vilde jo endog helt forholde ham hans ret til gage; og et forsøg, som både Hacquart og den tidligere køkkenskriver K l a v s S o h n gjorde på at holde sig skadeløse for restancerne, synes ikke at være lykkedes, de søgte begge om at få alle afgifter af de altonaske møller, som den afdøde tøjmester P e d e r K a l t h o f havde været benådet

med. Bedre må det heller ikke være gået med et andet andragende, i hvilket Hacquart, mundskænk Winterberg og flere hofbetjente havde søgt om at få deres resterende besolding udbetalt, thi i den anledning søgte Hacquart i Febr. 1674 om, at han i den told, som han af sin indførte vin skulde erlægge, måtte afkortes for 200 oksehoveder fransk vin, indtil han for samme sin rest kunde vorde betalt. Til støtte herfor anførte han, at han havde indladt sig med et handelskompagni »um ein Stückigen Brod meinen kleinen Famillen zu unterhalten damit zu suchen«, og at han i fem år ingen gage havde fået udbetalt trods den kongelige befaling fra forrige år på grund af »dieses Krieges trouble«; desuden var et skib »geblieben«, hvorved han havde lidt skade. Kommercekollegiet fik derefter ordre til at erklære sig om, hvor meget det kunde andrage, og hvor snart Hacquart kunde blive afbetalt.

Efter tidligere at have fået at føle, hvor hårdt kaperi kunde ramme, men også set, hvor godt et kup, der kunde gøres, slog Hacquart med flere participanter under den skånske krig sig selv derpå og udrustede et kaperskib, der i 1676 opbragte et lybsk skib ladet med svensk gods; herved kom de i proces med skipperen, da de havde ladet skib og gods konfiskere allerede dagen efter stævningen og heri fået medhold ved en admiralitetsdom, der dog blev underkendt ved højesteret, som 27. Juli 1676 dømte, at både skib og gods burde for konfiskation fri at være og ejermændene uskadt igen at restitueres. Det må vel være sket, men skipperen desuden have ment at have krav på en erstatning, thi 1681 var sagen endnu ikke sluttet; skipperen havde ikke villet lade sig nøje med et tilbud på 100 rdl., hvorfor Hacquart havde klaget til kongen og skudt skylden på prokuratøren, der ikke havde fremlagt fornøden attest; kongen havde da befalet at søge sagen forligt, men imidlertid var skipperen død, og hans efterleverske havde heller ikke villet nøjes med de 100 rdl. Derfor søgte Hacquart i Marts 1681 om at få sagen afgjort ved at betale de 100 rdl. til kvæsturen, og han opnåede også resolution for, at dommen ej skulde komme ham m. fl. til nogen skade eller forfang i nogen måde og være fri for videre tiltale i denne sag.

Også til de store have strakte Hacquart's virksomhed sig; i 1690 fik han i forening med skibsreder og »Rathsverwandter« Barthold Stakeman udstedt skibspas for et skib til »Oceanet« og Østersøen, og endnu så sent som i 1693, han var da henimod de 80 år, havde Hacquart ikke opgivet sine skibsfartsinteresser, thi da fik han udstedt skibspas for et skib, der fra Altona skulde gå til Grønlands kyster for at drive hvalfangst, og samme år havde han en strid med en skipper, der med sit skib var »påstødt ved Marstrand«; ved magistratsdom blev han dømt til

at betale skipperen 333 rdl. i erstatning for havari og 133 rdl. for fragt, men ved højesteret kun til at betale for havariet.

Det var dog ikke alene på havet, at Hacquart søgte at skaffe sig indtægter, også jordegods forstod han at erhverve sig. I Maj 1669 fik han sig tildømt noget i Udesundby liggende gods, nemlig to bøndergårde, for 370 rdl. i henhold til et af Søren Pedersen udstedt pante- og forsikringsbrev, indtil han for kapital, rente og omkostning udløst og befridiget vorder, som det sig bør. Senere må hofslagter Niels Olufsen være kommet til at skyldte ham penge og have pantsat til ham noget gods af Ringsted Kloster, som han og vognmester Johan Grimborg tidligere havde fået udlagt som betaling, thi i 1681 fik landsdommerne Holger Parsberg og Anders v. Engberg som kommissarier ordre til at levere Hacquart og A. Søbøtke det jordegods, som dem efter rigtige obligationer og pantebreve tilkommer, men endnu 1684 var sagen ikke ordnet; i mellemtiden var hofslagteren død, og nu fik de samme kommissarier ordre til at gøre Hacquart indførsel i hans fordring hos Niels Olufsen's enke på Ringsted Kloster.

Rimeligvis er det dette jordegods, som senere atter skulde volde bryderier; i 1695 blev landsdommerne Tage Thott og Hans Ehm kommissarier i en tvistighed mellem Hacquart og generalmajor Philip Adam v. Massenbach til Hellestrup om noget jord ved Hacquart's bondegård ved Ringsted (af hvilket han dog allerede i 1693 havde solgt noget), som Massenbach påstod tilkom ham; kommissarierne skulde udvirke, at de to modparter godvilligt skulde vælge to kommissarier hver, og disse skulde undersøge sagen, indstævne vidner og, så vidt sagen ikke var påkendt ved andre retter, enten mindeligt forlige parterne eller fælde endelig dom i der. Men om udfaldet vides intet.

Hvor spredte og ufuldstændige oplysningerne om alle disse forskelligartede foretagender end er, giver de dog et godt billede af rigets stadige pengenød, af hofpersonalets anstrengelser for at bøde på de svigtende indtægter og ikke mindst af Philip Hacquart's foretagsomhed og ihærdighed i den henseende, thi at det er ham, der har været den ledende, er tydeligt nok; altid nævnes han først, de andre i reglen kun som participanter eller interessenter, kun nu og da også ved navn. Og heldet har vist fulgt ham; uden at der kan føres noget sikkert bevis derfor, synes han at være blevet en velstående mand, der kunde efterlade sine børn ganske gode midler.

Om hans virksomhed som embedsmand vides der kun lidt, men en betroet mand har han sikkert været; herfor taler, at han 1658 sammen med livmedikus Poul Møth fik det hverv at under-

søge kvæsthusets tilstand, hvorover dets præst, H e n r i k W a l l e n s b e c h, havde klaget; i 1675 fik han det hverv at udarbejde et forslag til sygeplejens ordning ved hæren i Mecklenburg¹⁾, og blev samme år af kongen sendt i et særligt ærinde til Rendsborg.

Om hans virksomhed som kongehusets kirurg er der intet bevaret, men at han har været både anset og vel lidt ved hove, herom vidner, at til flere af hans børn havde han til faddere Frederik III, dronningens broder hertug Johan, rigsmarskal v. Korbitz, hofmesterinden, kammersekretær Lente, og at han også har været det hos lægerne viser, at livmedikus P. Moth's hustru og livmedikus P. Bülche nævnes mellem fadderne. En gang fik han lejlighed til at behandle en berømt udenlandsk kongelig person, dronning Christina af Sverige, til hvem han blev hentet fra Frederiksborg, da hun 22. Maj 1661 på rejsen til Sverige i Helsingør var blevet angrebet af en heftig tandpine, hvorfor Hacquart måtte trække to tænder ud på hende. Som de fleste af den tids ulærde kirurger var han ikke forfatter, det var de lærde lægers sag; men hvor anset han var inden for disses kreds, giver T h o m a s B a r t h o l i n's medicinske tidsskrift, Europas ældste, »Acta medica Hafniensia« et godt bevis for; en del af de på den tid mest ansete københavnske kirurgers navne forekommer jævnligt deri, men intet så hyppigt som Hacquart's, ofte med tilføjlet dexterrimus eller experientissimus, snart er han tilkaldt for at udføre ofte ret indgribende operationer, snart for at foretage forsøg med kirurgiske midler eller bistå ved obduktioner, alt noget, der dengang lå langt under en læges værdighed at udføre.

I en alder af ca. 70 år fik Hacquart 16. Juni 1686 bevilling for sig og hustru til, at den længst levende af dem med deres børn og arvinger måtte skifte indbyrdes og dele i nærværelse af en eller to kommissarier, som de selv måtte vælge; og de ældste myndige af børnene måtte antage sig de umyndiges værgemål. Desuden blev det bevilget, da slægten jo var katolsk, at når han, hustru eller børn afgik ved døden, måtte de efterladte tilhandle sig et begravelsessted i København eller andetsteds, som de for sig og deres arvinger måtte nyde, dog at deres ligbegravelse skete foruden ceremonier. De fleste af børnene var dog vist allerede da eller i alt fald få år senere dragne til udlandet, thi 3. Sept. 1692 opholdt en søn (enten Carl eller Christian Vilhelm) og fem døtre sig udenlands og vilde der nedsætte sig, hvorfor det blev bevilget Hacquart, at de midler, som kunde tilfalde disse efter hans død, frit og ubehindret måtte udføres af riget og børnene være fri og forskånet for sjette- og tiende penge.

¹⁾ Udførligt meddelt af kapt. Rockstroh i »Militærlægen« XVIII, 185.

Ved den tid har han da vist følt alderens byrder, selv om han endnu synes at have været en fuldt åndsfrisk og nogenlunde kraftig mand, thi i 1693 søgte han om rejseпас til Aachen for der at bruge badene for sin sundheds skyld, en for en 77-årig mand i de tider besværlig og langvarig rejse.

Da Hacquart kom til Danmark, var han vistnok erkemand; hustruen nævnes i hvert fald aldrig og vides heller ikke at være død her. Vistnok i slutningen af 1657 eller begyndelsen af 1658 ægtede han Christine Vogt, f. c. 1629, tidligere kammerpige hos Frederik III datter prinsesse Vilhelmine; hun blev moder til en række børn og var ligesom han katolik, men nærmere om hende vides ikke.

Til gravsted valgte Philip Hacquart Holmens kirke, til hvilken kirke han åbenbart har følt sig knyttet fra sin første stilling ved Bremerholm og virksomheden der. I denne kirke blev hans hustru begravet 18. Dec. 1684, og her fandt han selv hvile, omtrent 82 år gammel, 23. Maj 1698: »*Medicinæ practicus et chirurgus experientissimus qui tribus Daniæ Regibus arte sua præclare et feliciter inserviit.*»

Da Philip Hacquart kom til Danmark, har han rimeligvis haft med sig sønnen Philip, der på den tid må have været en lille dreng, thi faderen må da have været ca. 30 år; sønnen er da rimeligvis født omkring 1645 i Lothringen.

Sine studier synes den unge Philip Hacquart udelukkende at have drevet i udlandet — i København er han ikke immatrikuleret; hidtil er han ikke fundet i nogen trykt udenlandsk matrikel; men i 1676, altså vel i trediveårsalderen, vides han at have opholdt sig i Pavia og der at have udgivet en »*Oratio pro anniversaria studiorum instauratione*«, af hvilken dog kun titlen kendes, og han var da dr. phil. et med. Kort efter er han vist vendt hjem og begyndt at praktisere i København, thi da han 1699 udgav et meget ubetydeligt sørgeskrift i anledning af Christian V død: »*Lessus panegyricus sub forma epitaphii in obitum Regis Christiani Vti*«, siger han på titelbladet, at han i nogle og tyve år har praktiseret her. Som læge synes han at have været vel anset, hans navn forekommer ofte i universitetets sørgesprogrammer over bekendte mænd og kvinder, til hvilke han havde været kaldet. Ved admiralitetsmedikus Fr. Hammerich's død blev han 30. Okt. 1683 medikus i flåden og var det til 1689, og 1698 deltog han med flere andre læger i en konsultation hos den syge Christian V. Dette forklarer måske, at han blev den foretrukne, da stadsfysikaten efter at have stået ledigt siden C. Kølichen's død 1687, atter blev besat, nærmest foranlediget ved en ansøgning herom fra

Johan Eichel, der dog først opnåede at blive stadsfysikus senere; Hacquart vides ikke selv at have søgt dette embede, som han fik 25. Marts 1699¹⁾, og tilmed rang med livmedici. Om Hacquart's virksomhed som stadsfysikus er kun lidet kendt; særlig virksom eller energisk lader han ikke til at have været. I 1700 fik han pålæg om at erkyndige sig om, hvad det var for en sygdom, som i København skal være, hvoraf en del mennesker temlig hastig er bortdøde, og sig derom erklære; selv synes han ikke at have taget initiativet dertil. I 1701 blev det ham pålagt sammen med borgemester S. F. Dverrig og dr. med. M. Heerford at afgive erklæring i en strid mellem badere og bartskeer²⁾, og 1705 sammen med overmedikus ved kvæsthuset J. de Buchwald og dronningens livkirurg J. P. Prescheur samt magistraten at afgive betænkning om, hvorledes der bedst kunde rådes bod på forskellige misligheder ved jordemodervæsenet, men betænkning blev aldrig afgivet; endelig 1705 var han medlem af en kommission til at udtale sig om betimeligheden af oprettelsen af et apotek på Kristianshavn.

Det er muligvis denne mangel på energisk virksomhed, der har været årsagen til at Philip Hacquart lige så uventet som han gled ind i embedet også gled ud af det, da den truende pestfare 1710 krævede en mere energisk mand til stadsfysikus; nogen afskedsbegæring kendes ikke, kun at Johan Eichel nu nåede sit mål, idet han 22. Sept. 1710 fik bestalling med samme ordlyd som Hacquart dog ikke med rang som livmedikus, derimod blev han viceborgemester med rang som borgemester, muligvis for at give ham en fast stilling inden for magistraten under de truende forhold, hvad der også viste sig at være meget gavnligt.

I 1693 havde Philip Hacquart fået tilskødet en ejendom i Skindergade og i 1704 en i Nygade; men ellers vides kun om ham, at han og hustru Cathrine Hedvig Lorenzen gjorde testamente »mens vi endnu er ved god helbred« 27. Maj 1707 hvorved de gensidigt forpligtede sig til »ikke at forandre sig« efter den enes død men forblive udi enkestand og beholde boet uden forsegling m. m. Den længst levende skulde sørge for, at deres fire sønner og to døtre opdroges kristeligt, og, når de skulde giftes forsyne dem med forsvarligt udstyr; desuden skulde de efter forældrenes død levende børn træde i lige del og arv, sønner og døtre, dog skulde, hvad de muligt havde fået til udstyr, afkortes dem, og hvis nogen af dem var død og havde efterladt børn, skulde disse, træde i faderens eller moderens sted, dog ikke mere end den portion, som er faderen eller moderen hjemfalden.

¹⁾ K. Carøe: Stadsfysikatet i København. Hist. Medd. om København I, 197.

²⁾ K. Carøe: Badere og bartskeerere. Hist. Medd. om København VI, 120.

Om hustruen vides intet nærmere; begge levede de endnu adskillige år. Philip Hacquart blev begravet 4. Nov. 1718 i Petri kirke; han er vistnok død umiddelbart før 31. Okt., thi da blev der givet bevilling til, at hans lig måtte begraves om aftenen og sangklokkerne lade sig høre en time over den tilladte tid.

Hans hustru Cathrine Hedvig Lorenzen blev begravet 13. Maj 1720, ligeledes i Petri kirke.

Af Philip Hacquart's mange børn med Christine Vogt var Christian Vilhelm Hacquart et af de yngste, måske det yngste; han blev døbt 8. Okt. 1668 i Holmens kirke og har således været 20—25 år yngre end halvbroderen Philip. Ligesom denne studerede han i udlandet, hvortil han fik latinsk pas 1689, men hvor vides ikke; han var dr. phil. et med., inden han ca. 1695 kom tilbage til København, hvor faderen 1695 tilskødede ham sin ejendom i Løvstræde for 1750 rdl., senere må han også have købt ejendommen i Norgesgade. Efter den tid praktiserede han i København, hvor han dog først 3. Sept. 1698 lod sig immatrikulere; han anføres da der ligesom også i skødeprotokollerne med sine fornavne Christian Vilhelm, men senere altid i alle officielle skrivelser som Philip Hacquart den yngre, hvad der har haft til følge, at han i lange tider er blevet slået sammen med halvbroderen, og derfor findes han slet ikke omtalt af ældre medicinalhistorikere; det er G. Norrie¹⁾, der først har gjort nærmere rede for denne forveksling, der er så meget mærkeligere, som Werlauff allerede 1858²⁾ har anført hans dåbsnavne i anledning af en kuriøs retssag, som assessor H e n r i k E h m 1700 havde anlagt mod ham, og som drejede sig om nogle forsøg med guldmageri; Ehm havde lært Hacquart en kemisk operation og sluttet kontrakt med ham om udførelsen af en ret forvandling af sølv til guld, men mente nu, at Hacquart ikke havde gjort sine prøver ret; gensidigt forlangte de erstatning, men dommen tilkendte ingen af dem nogen sådan og ophævede omkostningerne. Sagen viser, at Hacquart har været anset for en dygtig kemiker; om den, som Werlauff antyder, kan have været kendt af Holberg og haft del i hans 24 år senere skrevne komedie »Det arabiske Pulver«, er vel mindre sikkert.

Det er muligvis også særligt som kemiker, at Hacquart 1705 sammen med en del andre læger fik sæde i en kommission for at tage betimeligheden af oprettelse af et apotek på Kristianshavn under overvejelse, deriblandt broderen Philip Hacquart den ældre,

¹⁾ Fødselsvidenskabens og Jordemodervæsenets Udvikling i Danmark før Jordemoderkommissionens Stiftelse 1714. Bibl. for Læger 7. R. VI.

²⁾ Historiske Antegnelser til Ludvig Holbergs atten første Lystspil, s. 177.

i modsætning til hvilken han betegnes som Philip Hacquart den yngre.

Seks år senere, da pesten 1711 hærgede København, forlod Hacquart byen, hvad tidligere havde været anerkendt skik for lægerne, der da overlod bartskeerne at klare sig, som de bedst kunde; men tiderne havde forandret sig; stadsfysikus J. Eichel og prof. med. H. Mule blev på deres post og kæmpede med energisk udholdenhed som medlemmer af den overordentlige sundhedskommission mod farsotten; Hacquart fik da også følgende skarpe kgl. befaling til at vende tilbage: »Såsom vi ugerne have fornømt, at du som en practicus medicus i vor kgl. residensstad København dig herfra haver begivet udi denne svage tid, da din tjeneste mest gøres fornøden, så er hermed vor allernådigste vilje og befaling, at du dig straks hid til staden igen forføjer for at betjene godt folk i medicinen, som den hos dig kunde forlange.« Mærkeligt nok fik prof. med. Frankenau ikke et lignende tilhold, skønt han straks var flygtet til Falster, hvor han i sikkerhed anstillede dybsindige betragtninger over pestsmittens væsen med samme flid, om hvilken historikeren Riegels bidende sagde: »Han skrev ud af bøger om tarmenes kirtler, om hjertepungen, om neglene.«

Det var dog navnlig som fødselshjælper, at Hacquart gjorde sig bekendt; i et brev skrev livmedikus J. de Buchwald 1716 til den berømte hollandske obstetriciker H. Deventer, at en dygtig læge eller kirurg kunde her skaffe sig en god virksomhed som fødselshjælper, da der her kun har været en, dr. Hacquart den yngre, der nylig er død.

Som tidligere omtalt fremkom den i 1704 nedsatte kommission til jordemodervæsenets forbedring ikke med noget forslag herom; først da stadsfysikus P. Hacquart var blevet afløst af den mere energiske J. Eichel, og denne havde overstået den vanskelige pesttid, der lagde beslag på alle hans kræfter, tog han i Okt. 1713 sagen op ved en henvendelse til kongen, og fra da af er C. V. Hacquart's navn knyttet til alt, hvad der i så henseende skete. Allerede 8. Dec. udgik der befaling til livmedikus J. de Buchwald, stadsfysikus Eichel og dr. P. Hacquart den unge om at eksaminere de i staden værende jordemødre og reducere de, som ej findes erfarne; men det medicinske fakultet, der altid nøje vågede over sine rettigheder, lod sig ikke uden videre sætte ud af spillet; i Februar 1714 mindede det om, at det efter ældre forordninger altid havde været fakultetet, som skulde eksaminere og approbere jordemødrene, hvorfor det bad om nu ikke at blive forbigået, men sammen med andre medici foretage eksaminationen. Det havde til følge, at de tre eksaminatorer fik pålæg om at tilholde de af dem dygtig befundne jordemødre at melde sig hos fakultetet, og dette sammen med de tre læger eksa-

minerede nu jordemødrene, hvorefter de i fællesskab indgik med et forslag til en fast ordning af jordemodereksamen, der førte til forordningen af 30. Nov. 1714, på hvilken jordemodervæsenet kom til hvile i 200 år, indtil den 13. Juni 1914 afløstes af den ny lov om jordemodervæsenet. Selv oplevede Hacquart ikke at se resultaterne af dette arbejde; muligvis har han allerede ved den tid følt sig svag, i alt fald fik han og hustru 21. Dec. 1714 bevilling til, at den længst levende måtte sidde i uskiftet bo med deres fælles umyndige børn, så længe vedkommende er i ugift stand. Umiddelbart før 4. Marts 1715 må Hacquart være død, thi den dato blev det, under henvisning til den tidligere omtalte bestemmelse af 16. Juni 1686, bevilget, at hans lig måtte begraves uden ceremonier og efter kirkeritualet om aften i Holmens kirke, så og at såvel ligkisten som en stue med sort måtte betrækkes, og 7. Marts fandt begravelsen sted.

Hacquart var gift med Sophie Elisabeth Christophersdatter, f. ca. 1681; moderen hed Anne Marie, men mere vides ikke; efter manden havde hun arvet flere ejendomme; efter den store brand i 1728 ejede hun endnu og havde pant i adskillige sådanne. Hun blev begravet 24. Juni 1741 i Trinitatis kirke.

Om slægtens øvrige medlemmer foreligger der kun få og meget ufuldstændige oplysninger, og det har da heller ikke her været målet at redegøre for den, dertil har den for liden interesse; det er, som om den, fremmed som den var, aldrig ret fik fodfæste i landet, det er vel nok slægtens stilling som katolikker, der noget har skyld heri, og at det er så vanskeligt at få sikre oplysninger om børnenes dåb.

Skønt katolsk kirkes dåbsbog begynder 1656, findes mærkelig nok ikke noget af Philip Hacquart's levende børn indførte i den; kun imellem 18. April og 3. Maj 1671 er indført »His temporibus D^a Maria Ceruau, vidua D' de Rosa defuncti, baptizavit in brachio infantem filiam M. Philippi Hacquart, Chirurgi Regij, et Christinæ, adhuc in utere languente et mox Signo vitæ edito morientem«; altså en datter, som jordemoderen havde opgivet at bringe levende til verden og derfor efter katolsk skik døbt i moderens liv på den, rimeligvis som følge af et tværløbe, fremfaldne arm, hvortil fandtes særligt bestemte og indrettede sprøjter.

Tre af Philip Hacquart's børn er indførte i Holmens kirkes dåbsbog som døbte: Sophie Amalie Hacquart 5. Nov. 1658, Frederik Hacquart 22. Nov. 1663 og Christian Vilhelm Hacquart 8. Okt. 1668; af disse blev Frederik begravet 26. Juni 1665 i Holmens kirke; de to andre, ligesom også døtrene Anna Cathrine Hacquart, Ulrikke Hacquart

og sønnen Carl Hacquart, om hvis dåb intet vides, samt halvbroderen Philip forekommer hyppigt som faddere i katolsk kirkebog; men der må have været i det mindste en datter til, hvis navn ikke kendes. Af døtrene blev ifølge katolsk kirkebog Sophie Amalie 27. Maj 1674 gift med Henrik Ulken, født i Wildenhausen i Westphalen,¹⁾ og Marie Cathrine 10. Aug. 1687 med Peter Weissenberg, postmester i Aachen.

Sønnen Carl Hacquart rejste 1689 ud sammen med broderen Christian Vilhelm som medicinæ studiosus, men synes senere at have drevet vinhandel, muligvis er det den søn, der i 1692 boede i udlandet; han fik i alt fald 7. Sept. 1693 tysk rejsepas til at bringe nogle rhinsk- og moselvine til København, og han var vitterlighedsvidne, da faderen 1695 tilskødede sønnen Christian Vilhelm sin ejendom i Løvstræde; men det er også alt, hvad der vides om ham.

Ingen af de to sønners hustruer har været katolikker, de nævnes aldrig som faddere i katolsk kirkebog; børnene må da vel have været protestanter, men intet af dem er hidtil fundet døbt i nogen københavnsk kirke; i de i arkiverne værende kirkebogsuddrag forekommer navnet yderst sjældent, sidste gang, da »doktorinde« Hacquart døde 1741, og i Københavns kopulationsprotokoller, der begynder 1735, forekommer det slet ikke. Af stadsfysikus Philip Hacquart's fire sønner var en, der også hed Philip Hacquart, kirurg, og søgte 1724 om det barberamt, som siden hofbarber hos enkedronning Charlotte Amalie Abraham Jannsen's død nu på 13. år var vakant, og tilbød at lade sig eksaminere, men fik afslag, da han ikke havde tjent længe som svend, ikke rejst i fire år og amtet altid havde været besat med folk, der havde været i hoffets tjeneste. Han udsatte sig da »eigenwillig« som kirurg i Flensborg, hvor han 16. Febr. 1726 fik bevilling til at ægte enke Anna Margrethe Feldmann, og hvor han døde, vistnok i foråret 1729, langt over 25 år gammel.

Stadsfysikus P. Hacquart efterlod en datter Sophie Elisabeth, der blev gift med livmedikus Mathias Vilhelm v. Aspern og døde 1721, samt to sønner, Christian Frederik, der 24 år gammel blev immatrikuleret 7. Febr. 1716, og Johannes, der 20 år gammel blev immatrikuleret 22. Maj 1722. Da begge sønnerne var umyndige ved faderens død, blev svogeren v. Aspern og præsten ved Petri kirke Henrik Dyrkop deres formynder.

¹⁾ I kirkebogen er tilføjet: NB. coacti fuere conjuges se Lutherano sistere prædicanti, quia Dnus Hacquart in actuali servitio regis erat.

²⁾ Da forældrene blev begravede i Petri kirke, er børnene måske døbt der, men kirkebøgerne før 1728 er brændte.

³⁾ K. Carøe: Kongelige hof- og livkirurger. Fra Arkiv og Museum V, s. 478—499.

dere; de synes at have haft megen fortræd af dem, især af Johannes, der i 1724 som studiosos medicinæ klagede over, at svogeren havde bemægtiget sig hans faders manuskripter og ikke udbetalt ham og broderen deres arv, men det blev da oplyst, at han havde gjort stor gæld, lige så meget som arven var. I 1727 fik både han og broderen bevilling til at være deres egen værge med v. Aspern og dennes svoger amtskirurg Johan Henrik Hess som kuratorer; men heller ikke Christian Frederik synes at have forstået at styre sine penge-sager, thi 1729 fik han konfirmation på en akkord med v. Aspern om, at denne skulde nyde hans midler mod at give ham underhold og klæder. De levede begge endnu i 1740 — da var Johannes sunket ned til at være musketer ved et regiment i Haderslev — thi da fik de bevilget kommissarier i en sag om arv efter deres moster Sophie Dorothea v. Gaden.

Foruden disse kendes en Ludvig Adolph Hacquart, der rimeligvis har været søn af dr. med. C. V. Hacquart; han blev 20 år gammel immatrikuleret 7. Febr. 1716 og i Kiel 1717; samt Christopher Hacquart, der var søn af C. V. Hacquart, men om hvem ellers kun vides, at han i 1747 søgte om at blive auktionskasserer, men fik afslag.

Derefter er navnet fundet i »Ekstraskatten 1762«; da boede Ernst Philip Hacquart ved det kgl. grenaderkorps i kælderen i Rosenborg kvarter nr. 70, nu Pustervig nr. 8, og havde en søn med samme navne, der var født 20. Okt. 1753; hustruen må vist være død tidligere, thi hendes navn, Clara Anna, har været skrevet, men er atter overstreget. Det er vel ikke usandsynligt, at han har været søn af Johannes Hacquart.

Livkirurgerne har i ældre tiders omtale og litteratur altid været sat i skygge af livlægerne; om de fleste af disse ved man ret god besked, om hine i reglen ikke meget ud over navnet og nogle datoer, og hvad det nu er muligt at fremdrage om dem, er som oftest kun få og spredte træk; men i kongernes daglige liv har de sikkert spillet en større rolle og haft langt mere personlig indflydelse end livlægerne, idet de vistnok allerede før Hacquart's tid var begyndt tillige at virke som kammertjenere, så at endog lidt senere deres udnævnelse kom til at lyde på »kammertjener og kirurg«, hvad der holdt sig til helt ind i det 19. århundrede; og deres indflydelse viser sig ved, at ikke få af dem gik over i høje civile embedsstillinger og nåede langt op på rangstigen. Men mellem en kirurg og en læge vedblev der dog altid at være samme sociale afstand, som mellem en faglært håndværker og en studeret mand, lige til henimod midten af forrige år-

hundrede, da den fælles medicinske og kirurgiske eksamen slettede forskellen.

Det er da forståeligt, at mange af kirurgernes sønner søgte at nå højere op end fædrene; det gjorde Hacquart's sønner, og det gjorde også adskillige andre kirurgsønner, af hvilke endda flere nåede at blive hof- eller livlæger: Jakob Hasebard hos Christian IV., Johannes de Buchwald hos Frederik III., Henrik à Möinichen og Vilhelm v. Aspern hos Christian V., Johan Gotfred Licht hos Frederik V, og Philip Hacquart opnåede rang som livmedikus. Næsten alle stammede de fra nordtyske slægter, kun Hacquartslægten er fra sydligere egne; det er da også, som om den har haft vanskeligere ved at trives her, thi medens alle de andre ovenfor nævnte slægter i adskillige led, nogle helt op til vore dage, virkede med dygtige mænd i forskelligartede embeder, når allerede Hacquart's sønner i dygtighed og initiativrig virksomhed ikke op til jævnmål med faderen, og i tredje led glider slægten over i ubemærkethed.

HENVISNINGER.

Nova litt. Mar. Balth. s. 112. — Acta med. Hafn. I. 13. 15. 17. 36. 42. 58. 158. II. 195. 349. 352. III. 159. V. 308. 317. — Københavns Diplomat. I. 734. II. 812. III. 496. 655. 718. 739. V. 667. — Ny d. Mag. II. 341. — D. Mag. 5 R. IV. 187.—

Sjæll. Reg. 1655 nr. 61 b. — 1658 nr. 14. — 1659 nr. 197. — 1667 nr. 77. — 1675 nr. 255. — 1681 nr. 100. — 1686 nr. 169—170. — 1692 nr. 172. — 1699 nr. 73. — 1707 nr. 96. — 1714 nr. 299. — 1715 nr. 53. — 1718 nr. 197. — 1727 nr. 119.

Sjæll. Tegn. 1658 nr. 840. — 1659 nr. 685, 1469. — 1665 nr. 146, 171. — 1666 nr. 126, 284, 287, 303, 556—557. — 1667 nr. 94, 611. — 1670 nr. 32. — 1671 nr. 19, 310. — 1672 nr. 539. — 1673 nr. 520. — 1674 nr. 161. — 1681 nr. 118. — 1684 nr. 380. — 1693 nr. 215. — 1695 nr. 150. — 1700 nr. 321 b. — 1701 nr. 220. — 1704 nr. 249. — 1705 nr. 212—213. — 1711 nr. 400. — 1713 nr. 422. — 1714 nr. 543—544, 675—676.

Norske Reg. 1664 nr. 112. — Norske Tegn. 1665 nr. 18.

Patenten 1689, f. 83. — 1693 f. 143, 190, 321. — 1726 f. 22.

Rentekamret. Skattekamrets besoldingsbog B. f. 48. — Bestallinger 1670—1678 f. 9. — Skatk. afregn. VI. f. 23. — Rentem. assignat. nr. 1. — Afregningsbog 1656—1663 f. 113, 118, 119. —

Kgl. resol. ^{12/10} 1667. — Ass. ktr. prot. 1695—1697 f. 258.

Admiralitetets kopibog 1667 f. 78.

Højesterets dombog 1673 f. 1135. — 1698 f. 192. — Stævningsbog 1693 nr. 133. — Protokol 1693 A f. 179.

Københavns ældste skødeprotokoller.

Supplikprotokol 1724, I, 430, 680. — 1727, I, 310, 311. — 1729, I, 996. — 1728, II, 397, 766. — 1747, II, 272.